

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

Cap. IX. De restitutione ururarum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

usurarius non est factus impotens, tunc creditor, seu Dominus, cum totam actionem habeat contra usurarium, à quo recipere suum potest, non est, unde fit involuntarius contra te, qui bona fide accepisti? Nam si accepisti male fide, invalidam esse acceptationem, neque esse obligatum ad restitutionem ex radice iniustæ acceptationis, dubium non est.

3. Circa hanc exceptionem habeat hic studiosus sequentem considerationem.

De Lugo d. 20. de iust. n. 304. sic habet: *Medina dixit, si ejusmodi res sunt usu consumpibiles, & qua functionem recipiant in proprio genere, posse ab usurario, & aliis valide alienari, si ex hoc non sit impotens ad restituendum creditoribus: quam sententiam communiter omnes alii reiciunt, quia ii non possunt transferre dominium, quod non habent. Hæc De Lugo.*

Bonacina autem d. 3. de contract. q. 3. p. 14. n. 3. sic habet: *Addunt Medina, & plures alii Doctores apud Salas de iuris, disp. 40. n. 3. contra Petrum à Navarra, validum esse contractum ab usurariis factum, non solum de rebus, quarum habent dominium, verum etiam de aliis, quorum dominium non habent, sed recipiunt functionem, & sunt usu consumpibiles. Opinio istorum Doctorum probabilis est, sed intelligenda cum Molina disp. 330. modo usurarii habeant alia bona, quibus commode possint satisfacere. Tunc enim creditor non censetur invui circa alienationem rei sue, & consequenter transferatur dominium in accipientem. Ita videtur sentire Salas d. 42. n. 3. cum Salonio, Bannez Aragomio, Hæc Bonac.*

4. Vidiſti: De Lugo dicit, doctrinam Medinæ ab omnibus reici, & tamen Bonacina eam amplectitur, alioſque eam amplexos esse, testatur. Et nihilominus puto, hos Doctores non esse contrarios; nam De Lugo loqui videtur, seu loqui debet ex ipsa natura domini, Bonacina verò ex interpretativa voluntate mutuatarii, quod certe non negabit De Lugo, qui in sequenti exceptione interpretativam hanc voluntatem admittit, ut jam subdo.

5. Alteram exceptionem invenio apud prædictum De Lugo disp. 20. de iust. n. 305. de rebus functionem non habentibus, puta, veste, vase argenteo, torque aureo, &c. Excipitur, inquit, qui rem illam de usurario emit, quando præsumi facile potest consensus Domini; Unde excusari possunt, qui pignora ab usurariis emunt, ut ab Hebrais, quia Domini non solent multum curare, ad quos postea perveniant illa res. Hæc De Lugo, quibus confirmat, ut dixi, doctrinam à nobis traditam n. 2. sine.

§. II. Alienatio rerum Usurarii non in fraudem Creditorum.

1. **R**egula secunda: Debitor usurarius (ut etiam fur) si habeat, unde possit satisfacere omnibus creditoribus, potest donare, vendere, & quoscunque contractus, sive onerosos, sive lucrativos inire de rebus, quorum ipse liberum dominium habet, per quos non sit impotens ad satisfaciendum illis, & consequenter, qui ab eo accipit, potest accepta retinere licite, & iuste, etiam si deinde debitor per alias profusas donationes, vel aliunde reddatur impotens sine accipientis cooperatione.

Hæc Regula sequitur clarè ex dictis §. præced. nulla enim obstat ratio, quin de suis rebus possit liberè quis disponere. Dixi, liberum; nam de bonis hypothecatis realiter, disponere non potest, sive quoad totum, sive quoad partem, quæ obligationem hypothecæ adæquat, quia res sic hypothecata sunt obligatæ creditoribus, ut dictum est *supr. cap. 7. §. 2. n. 3.*

§. III. Alienatio rerum Usurarii in fraudem Creditorum.

1. **R**egula tertia: Si usurarius, vel etiam fur, per alienationem suæ rei fieret impotens ad satisfaciendum suis creditoribus, non posset, sine iniustitia

contra dictos creditores illam rem alienare, contra dictum onerosum, v. g. venditionem, receptionem, v. g. Donationem, & qui recipiet, potest teneatur ad restitutionem. Ratio est clara, quia potest se inhabilem reddere in fraudem creditorum, si nemo potest se inhabilem reddere ad satisfaciendum creditoribus illud, quod ipsi debet ex iustitia, & huic inhabilitati cooperari.

2. Hic tres invenio exceptiones. Prima est, si re locum hanc regulam, quando per venditionem, v. g. domum, & accipit tantum, quantum domus valeat, quia, si habet tantundem, jam non sit impotens, quam ante venditionem erat, nam in eo pretio recipit, valebit creditoribus aquè satisfacere. Quod deinde ipse non satisfaciat?

Respondet: Ipsi imputabitur, non vero ementi, jam tantundem dedit.

3. Dixi, viliter; nam, si usurarius tantum accipit quantum dat, sed inutiliter pro creditoribus, ut si vendat vlturari emat cibos, non quidem necessarios, sed luxuriosos, ad convivium, &c. & emptiones, habet quidem quantum dat, sed minus creditoribus (non potest sine iniustitia, licet quædam nec alii possunt sine cooperatione ad eandem emptionem ipsi vendere, &c. communiter docent Doctores. Quam enim, ut diximus, detur aequale, si tamen inutiliter detur iniustitia fit creditoribus, dum res ipsi vili, & ipsi inutilis.

4. Secunda exceptio, quam asserit Molina d. 230. d. 230. quam sent. probab. dicit De Lugo mos quædam & ego lib. 8. in Decal. tr. 3. c. 3. §. 4. n. 26. Inducitur, ut peccare, nec onus restitutionis mihi remaneat de iustitia nature, quando acceptavi solum, sed non indici vlturium vel furem ad donandum, vel ad vendendum suam, quævis ipsi fiant impotentes ad solvendum creditoribus. Ratio est, quia vtor jure meo immutat nos iustitia, dum accepto rem mihi à Donatore, tam, quævis nulli, ut supponimus, erat realiter obligata, ex alia parte non cooperor cum ipso peccato, qui ipse peccatum fecit offerendo; ego autem accepto solum vtor in mei commodum ejus peccato, & ibi ipso jam commissio. Certe hac pertinet, & ut hac de re statuerint leges positivæ, & quantum ad vendendam, lege apud Mol. l. c. l. lib. 1. c. 20. n. 18. De Lugo disp. 20. de iust. n. 16. aliisque.

5. Tertia exceptio est, non peccare, nec obligari ad restitutionem usurarium, vel etiam furem, quando tantum expendunt, quantum ad eorundem itum, & acquiritur in parando victu, cultuque pro se, sicut si vxor, &c. necessarii, in solvenda mercede sua famuli sibi item necessarii, ac suo statui, imò in faciendis liberalibus donationibus, quos sine dedecore continere non potest, & si faceret, vilis haberetur, ut item meo peccato, nec obligari ad restitutionem, si expensæ necessarias ipsis vendam. Ratio est, quia res hæc per libet habet jus, etiam in præjudicium creditorum, hæc fuit, & minutarium expensa vide apud De Lugo citato.

CAPVT IX.

De restitutione Usurarium.

§. I. Quam obligatur Usurarius restituere.

1. **T**ria obligatur restituere usurarius, vlturarius, quæ sunt: Obligator enim primò, restituere totum id, quod per vlturam accipit. Patet, quia licet vlturum contra iustitiam accipit. Lege S. Thome 1. 2. q. 87. art. 1. & 2.

2. Obligator secundò, restituere omnes fructus, quos ipse usurarius percipit ex vlturaria fructifera, & debitor

semper expensis, quamvis Dominus ex sua negligentia, eos non fuisset percepturus, idque ex nostra sententia. Verum, hoc non est necesse, hic fuisset persequi, jam enim dictum de eo est satis, *supra* d. 7. §. 1. *praefertur* d. n. 12.

Sed quæres nihilominus, an ad aliquid obligetur solvendum vsurarius, si ipse propter negligentiam non percepit fructus, quos nec mutuatarius propter similem negligentiam percepisset, v.g. ex agro inculto, quem nec mutuatarius coluisset, nec coluit mutuatarius.

Respondeo ad nihil obligari, quia in nihil Dominum damificavit. Et ex alia parte res Domini fructum nullum fecit. Ita Celestinus, *tract.* 11. de *usu* d. 8.

3. Obligator tertio, restituere omne lucrum cessans, quod mutuatario cessavit, & omne damnum emergens, quod idem est passus, ut, si propter solutionem vsurarium, quam vsurario fecit, res suas vilius vendiderit, vel pecuniam accepit ad interesse, ut solveret vsuras, quia omnium horum est causa vsurarius, juxta Regulas dictas de lucro cessante, & damno emergente. Lege Molinam d. 332.

4. Obligatum ad prædicta vsurarium excusari ab impotentia, vel ab extrema, seu gravi necessitate sua, vel suorum, modo *alibi* explicato, non est necesse monere, cum id ex regulis generalibus excusantibus debitorem a restitutione nimis sit manifestum.

5. At verò non obligatur vsurarius restituere illud, quod forte lucratus est ex rebus usu consumptibilibus, quare, si in lucrum suæ vsuræ accepisset pecuniam, vinum, oleum, & cum his aliquid lucratus est, quamvis obligetur illa restituere, non tamen obligatur restituere hoc lucrum. Ratio est, quia vsurarius sit verè Dominus illius lucri, hoc enim non est fructus rei, sed industria, & personæ, ut *supra* diximus in simili.

Hæc in proprio loco volui breviter reperere, nam ceterum memor sum, sparsim ea me in superioribus innotuisse.

§. II. De obligatione restituendi Cooperantium cum Vsulario.

1. De his, qui cooperantur cum vsulario, sive sint famuli, sive amici, sive Notarii, sive alii, à nobis actum est, in *not.* Decalog. lib. 5. cap. 1. §. 4. d. n. 42. Lege item Molinam, *Lessum*, aliisque allatos à Diana p. 5. §. 7. de *scandalo*, resol. 8.

§. III. De obligatione restituendi, quam contrahit Hæres, vel Legatarius Vsurarii.

1. Hæres semper, & in omni casu tenetur, restituere rem à testatore acceptam per vsuram, si illa in specie, seu, ut loquuntur Theologi, in individuo extet; quia semper est Domini, semperque pro Domino clamatur; si verò illa non extet; & illa omnia, quæ, cum aliena fuerint, transierunt in vsurarii dominium juxta varias sententias *supra* dictas, tenetur etiam hæres restituere, sed in æquivalenti, quoties vsurarius in vita non satisfecit. Hujus autem ratio est, quia obligatio, qua defunctus astringebatur, transmittitur ad hæres, qui succedunt in locum defuncti, & una eademque persona reputantur. Ita passim Doctores in l. *Hæres*, ff. de *Hæred. constit.*

2. Non tamen hæres tenetur ultra vires hæreditatis, si Inventarium fecit, ut patet ex C. *Quandam*, de *Vsuris*. Bona enim hæreditaria sunt infecta, non alia. Quod si Inventarium scribere neglexerit, licet in foro externo adhuc cogatur restituere, tamen in foro conscientie non obligatur ultra hæreditatis vires, quia forum externum, ideo cogit, quia præsumit fraudes, internum verò respicit veritatem. Ita Bonacina d. 3. de *contr.* 9. §. 1. §. n. 16. alios, citans; esto, Molina d. 332. putet teneri, etiam in foro conscientie.

Quando Hæreses sunt plures,

3. Si plures sint hæreses, scire cupio, an teneatur singuli in solidum solvere vsuras?

Respondeo: Singulos solum obligari pro rata, id est, pro sua parte; quare, si unus nolit, vel non possit restituere, non tenebitur alter ad ejus partem. Ratio est, quia sicut bona dividuntur in partes, sic & debita, & sicut ex parte commodum sentiunt, sic ex parte onus; nam representant quidem illi singuli defunctum, at non totaliter, sed ex parte, singuli totaliter, omnes simul: Ita Molina, alique, quos citat, sequiturque De Lugo lib. 25. de *Iustit.* n. 237.

4. Excipe primò, cum Bonacina *loc. cit.* nisi aliquis ex cohæredibus in culpa fuisset, ne totalis restitutio fieret. Rectè, tunc enim non est mirum, si is obligetur ad totum, quando totius causa damni est.

5. Excipe secundò, nisi quis ex cohæredibus rem ipsam in specie apud se habeat, nam hæc tota debetur Domino, quia ut, modò dixi, ea semper pro Domino clamat.

Legatarius.

6. Quid de Legatario, is obligaturne ad solvendas vsuras defuncti?

Respondeo, per se non obligari, quia ipse, ut etiam donatarius, non representat testatoris personam, & sicut non succedunt in iura ipsius, sic, nec in onera. Loquimur autem semper, si res ipsa aliena non extet in individuo. Hæc enim semper debetur Domino, ut item, si res sit hypothecata alteri: eo modo, quo *supra* dictum est c. 7. §. 2. num. 3.

7. Dixi, *ex se*, nam est notanda sequens doctrina: Si vsurarius reliquit hæredibus bona, quæ sufficerent ad restitutionem vsurarum, aliorumque debitorum, & præterea ad dandam legitimam, si adijt sui ascendentes, vel descendentes, vel ad dandam quartam, si hæreses sint extranei, quæ quidem quarta de jure his extraneis debetur, vel juxta locorum leges plus, minusve, ut nos dicemus, Deo favente, cum de *Testamentis*, tunc Legatarius quicunque ad nihil profusus, ut modò dixi, obligatur, etiam si hæreses non solvant vsuras defuncti. Ratio est jam dicta, quia debita personalia, quæ non continent rem ipsam in individuo alienam, non transeunt ad Legatarios. At verò, si vsurarius non reliquit bona, quæ sufficerent ad dictam vsurarum restitutionem, vel quæ non sufficerent ad hoc ut hæreses haberent suam dictam legitimam, vel dictam quartam, tunc debebunt Legatarii concurrere ad restitutionem vsurarum, ita scilicet, ut, ante omnia solvi debeant debita defuncti, deinde danda legitima, vel quarta hæredibus, tum denique quod remanet, distribuendum est inter Legatarios, modo *ibid.* pluribus explicando.

Hæres, vel Legatarius, an obligentur restituere vsuras Defuncti, si cadant à suo statu?

8. De hac re sic univèrsaliter ex sententia probabiliter lib. 8. in *Decal.* tract. 4. cap. 1. §. 9. num. 5. docuisse, meminimus. Adverte, si quis in statum honoris cum descendisset propter rem alienam mala fide acceptam, tunc faciendam esse restitutionem, etiam cum diminutione sui talis status, quia hoc non esset cadere, sed redire ad suum multò magis, si in pari necessitate esset is, à quo rem surripuit, tunc enim debet esse melior conditio innocentis Domini.

9. Illud subadverte, si filius, verbi gratia, vsurarii mala fide cepit possidere, teneri eum, etiam cum diminutione status relicti à Patre, ad restituendum, quia ejusmodi possessio cum mala fide nihil ipsi suffragatur. Si verò cepit possidere bona fide; non teneri postea à suo statu bona fide possessio decidere, ut restituat, si cognoscatur, ea esse bona aliena, quia quilibet jus habet ad conservandum.

conseruandum statum bona fide acquisitum. Hæc ibi, & ita Diana p. 5. tract. 14. ref. 57. ex Celestino, & Scoto, & consentire videtur De Lugo d. 21. c. 1. l. 1. n. 12.

§. IV. Cuiam sint usura restituenda?

1. **S**ane iis, à quibus usuras quis accipit. Quod si hi mortui inveniuntur, restituenda ex erunt hæredibus, seu iis, qui ipsorum nomine acquirere possunt. Ratio est clara, quia hi sunt Domini. Quid, si sint ignoti iis, quibus debetur eiusmodi restitutio?

Respondeo, tunc debere restitui pauperibus, vel operibus piis, ut decrevit Alexand. II. I. unde tunc habere locum Bullam compositionis in loco, ubi addit privilegium Bullæ Cruciatæ, diximus. lib. 8. in Decalog. tract. 4. cap. 1. §. 3. num. 20. & docet Molina disp. 748. Ludovic. à Cruce in Bulla Cruc. d. 3. dub. 14. alique.

CAPVT X.

De petente ad Usuram.

1. **D**vo hic sunt certa. Tertium sub controversia. Certum est primò, mutuatario licere, ut vult Sanch. lib. 3. in Decalog. cap. 8. num. 20. alique, solvere usuras ob mutuum iam acceptum. Ratio est, quia hæc non est causa peccandi, quæ detur usurario, dum is possit facillè illas non acceptare; sibi ergo imputet, si recipiat. Excusatur autem mutuatarius (ne infidelis habeatur, & ne mutuum, quo alia vice fortasse indigebit, non inueniat) à cooperatione, quæ videtur esse cum peccato usurarii.

2. Certum est secundò, posse secundum Sanch. ibid. Mol. Vasq. aliosque apud Dianam part. 5. tract. 7. de scandalo, resolut. 8. aliquem petere pecuniam mutuum ab eodem usurario, promittendo illi lucrum ex mutuo, quando ea pecunia is indiget. Ratio est, quia si petens, nec consilium dat, nec intendit, ut supponimus, eam usurarii iniustitiam, quod certè esset iniquum, sed intendit utilitatem propriam, supposita malitiâ usurarii, quam mutuatarius solam permittit, nam ceterum propria indigentia dat ipsi sufficientem causam, ne sit cooperator cum usurarii peccato.

3. Controversum ergo remanet tertium. An idem licet possis, quando illa non indiges, sed sine necessitate illam velis expendere ad ludos, ad convivia, &c.

Respondeo, tres esse sententias. Prima, negat. Secunda, affirmat. Tertia, distinguit, hæc enim tertia asserit, non posse, si usurarius non est paratus ex malitia sua ad dandas pecunias sub usura; at posse, si est ex sua malitia paratus, ibi enim tu excitares usurarium ad peccatum iniustitiæ, hic non item. Sanè, ut vides, prior pars huius rationis probat primam sententiam negantem, at posterior probat secundam affirmantem, si prædicta ratio profundè consideretur.

5. Equidem assero (ut lib. 5. in Decalog. c. 1. §. 4. num. 44. fusiù dixi) has sententias omnes esse probabiles, sed probabilissimè addo cum Petro Hurtado 2. 2. d. 173. sect. 14. §. 274. posse semper, vel certè regulariter ab usurariis sine vlla causa necessitatis peti mutuum, etiam signatè ad usuras (sed semper intendendo proprium commodum, non verò ipsam iniustitiam usurarii, nec positivè ad usuram commitendam ipsum excitando.) Ratio est, quia cum usurarii sint parati ad eiusmodi lucrum usurarium accipiendum, non jam ex passione, sed ex malitiâ delinquant.

6. Hactenus de peccato usuræ, nam de pœnis usurarii, de quæ Iudice competente contra ipsum, quæ maxime pertinent ad forum externum, legatur Molina disp. 333. & 334. Salas dub. 45. & 46. de usuris, Toler. l. 5. summa, cap. 36. Navar. cap. 17. num. 279. Lessius dub. 22. Canonista in toto titulo de usuris, Covar. tertio variarum

cap. 3. De Lugo disp. 25. de iustitia, à num. 23. h. de iustitia, disp. 3. de contract. quæst. 4. punct. ult. C. de iustitia, tomo 8. v. Usura, conclus. 334. Aliique post apud ipsos.

CAPVT XI.

Summa Modorum aliquot lucrandi ex mutuo sine culpa Usura.

1. **I**uvat denique hos modos hicungere, ut tunc intuitu appareant, quæ spatium dicuntur hic, & dicuntur. Quatuor enumerantur à Valentia, & breviter addam.

Quatuor sunt modi (ait Valent. tom. 3. in 22. d. 1. p. 2. sine), tolerabiles percipiendi annuatim certum lucrum, salvo, & securo Capitali, ut puta quinquæ pro centis.

2. Primò, si ad id suppetat Titulus aliqui exerbis, ut lucri cessantis, vel damni emergentis, qui mutuatarius quam latissimè. De hoc modo fuit ego in l. Dec. tract. 3. cap. 8. §. 3.

3. Secundò, si Societas ineatur cum pacto afferendi Capitalis, & lucri quinquarii pro maiori lucro (speciatim socio in compensationem ejusmodi uterum reliquum) ista pacta fiant explicita intentione, sive implicita. De hoc ego pluribus agam infra, lib. hoc 9. tract. 8. de societate, §. 3.

4. Tertio, si ematur census realis cum pacto reddendi, & afferendi, sive implicita item, sive explicita intentione. De hoc ego agam infra, tract. 8. de censibus, cap. 2.

5. Quarto, si absque expressa determinatione Societatis, vel census, &c. Inventio saltem generalis accipiendi in lucrum, aliquo tandem modo ipsi, & tunc ad quem consideratis personarum, & facti circumstantiis, videatur factum ipsum revocari posse.

Hic modus non est diversus à dictis, vel dicendis, sed solum ostendit implicitam intentionem aliquam habere ad iustitiam contractus. Lege eundem Valentia, nos quidem de hac re diximus in lib. 8. Decal. tract. 4. §. 3. a. n. 21.

6. Hæc ex Valentia. Addi etiam potest quinquarii contractus, quem Siculi appellamus. Ad idem, de quo disputatum à nobis est latissimè in lib. 8. Decal. tract. 4. §. 7. a. n. 21.

7. Sextò, si fiat Contractus veri Cambii, per se suis requisitis conditionibus, de quibus infra agam peribis.

8. Si cui aliquis alius modus in mentem veniat, oro, subscribat. Dum ego calamus à pagina, gratia, tantisper amoveo.

TRACTATUS II.

DE

CONTRACTV CENSVALI seu de Censibus.

CAPVT PRIMVM.

Quid sit, & quod sit Cens.

CENSUS, ut hic sumi solet pro annuo redditu. Est annua pensio, quæ ex re alienata fingitur accipiuntur.

Multiplices autem habet divisiones, quarum præcipue sunt sequentes.